

Кравчук О.Ю.
викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національного університету
кораблебудування ім. Адмірала Макарова

ЕВОЛЮЦІЯ ПАРАДИГМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ПРЕЗИДЕНТСЬКО-ПАРЛАМЕНСЬКИХ РЕСПУБЛІКАХ (ПРИКЛАД УКРАЇНИ ТА ФРАНЦІЇ)

Визначено, що реформування системи забезпечення національної безпеки має стати головним пріоритетом держави. Окреслені перепони на шляху реформування системи політичної безпеки. Доведено, що найбільш прийнятним для України є французький досвід розбудови ефективної системи державного управління національною безпекою, а відтак політичної зокрема, як її складової.

Ключові слова: еволюція, республіка, політична безпека, суверенітет держави, сектор безпеки, національна безпека, загрози.

Еволюційні зміни системи забезпечення безпеки є одним з найактуальніших для держави питань сьогодення. Під час протидії Україні широкомасштабній агресії Російської Федерації стало очевидним, що ця система в її нинішньому вигляді не здатна ефективно виконувати свої функції. Перед країною нині постали надскладні завдання, оскільки водночас із життєвою необхідністю захисту фундаментальних національних цінностей – незалежності, територіальної цілісності і суверенітету держави, свободи, прав людини і верховенства права, добробуту, миру і безпеки – усіма доступними, хоча і суттєво обмеженими засобами, держава має у короткий період часу провести комплекс реформ у сфері національної безпеки, а також долати корупцію. Саме ефективне функціонування сектору безпеки і оборони в умовах обмежених ресурсів держави та послідовна і конструктивна підтримка України міжнародним співтовариством для забезпечення її суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку та регіональної безпеки є запорукою відновлення миру в Україні.

Реформування системи забезпечення національної безпеки визначено головним пріоритетом держави відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015.

У травні 2015 р. прийнято нову редакцію Стратегії національної безпеки України, яка передбачає створення нової системи забезпечення національної безпеки України, що здатна протистояти російській загрозі, яка має довгостроковий характер, і враховує докорінні зміни у зовнішньому та внутрішньому безпековому середовищі України. При цьому ключовим завданням визначено завершення формування та забезпечення розвитку ефективного сектору безпеки і оборони України, докорінні зміни політичної безпеки. Він має спиратися на власні сили, оскільки Україна не є членом міжнародних систем колективної оборони і повинна сама забезпечувати свою безпеку і оборону.

Процес реформування системи забезпечення політичної безпеки рухається не так швидко, як хотілося б. Іноді перешкодами на цьому шляху стають термінологічна невизначеність або застарілість відповідної правової бази у цій сфері. З огляду на це існує необхідність визначення концептуальних підходів до такого реформування, розробки конкретних пропозицій і рекомендацій щодо визначення основних термінів; комплексного перегляду законодавства України з цього питання; оновлення системи взаємовідносин між гілками влади, державними органами, органами місцевого самоврядування, господарюючими суб'єктами, громадськими організаціями та особами з питань забезпечення національної безпеки; удосконалення таких важливих процесів, як прогнозування і планування у системі забезпечення національної безпеки тощо.

Найбільш прийнятним для України є французький досвід розбудови ефективної системи державного управління національною безпекою, а відтак політичної зокрема, як її складової. Французька республіка — один з фундаторів Європейського Союзу. Після Революції 1789 року Франція пройшла складний шлях політичної трансформації від абсолютної монархії до президентсько-парламентської республіки Ш. Де Голя (1958 р., П'ята республіка). Для України французький досвід є корисним в зв'язку з тим, що за будь-якої моделі

державного управління, Франція здійснювала зовнішню та внутрішню політику самостійно, виключно з огляду на національні інтереси.

За Конституцією Франції президент є гарантом незалежності, територіальної цілісності та міжнародних договорів Французької республіки. Президент несе особисту відповідальність за існування Франції, її майбутнє, захищає її вищі національні інтереси.

У контексті реалізації державної політики національної безпеки, на особливу увагу заслуговує **стаття 16** Конституції Франції. Відповідно до її положень: *«...коли держава перебуває у стані національної кризи, існує небезпека військового вторгнення, республіканські інститути знаходяться під загрозою, а ефективне функціонування конституційних державних інститутів неможливе»*. Президент після необхідних консультацій з прем'єр-міністром, керівниками обох палат парламенту та Конституційною Радою (КР) перебирає на себе всю повноту влади в державі з метою *«забезпечення конституційним інститутам державної влади засобів виконання їх завдань»*. [8, с. 137].

Важливою ланкою у системі забезпечення безпеки Франції є Конституційна Рада. Цей орган влади складається з 9 членів, які обираються на дев'ять років третинами від Президента, Сенату та Національних Зборів. Конституційна Рада є незалежним від всіх гілок влади, найвищим державним інститутом, який гарантує забезпечення прав і свобод громадян й національної безпеки держави. Існування КР унеможливорює узурпацію повноважень однією з гілок влади. До виключної прерогативи Конституційної Ради належить контроль за процедурою президентських та парламентських виборів й затвердження результатів референдуму. Рішення КР про конституційність будь-якого законодавчого акту є остаточним й обов'язковим до виконання на всій території держави.

Компетенція та повноваження органів державної влади, що забезпечують безпеку в державі, жорстко регламентовані нормами конституції та окремими законами. Серед чинників, що визначають правові межі сектору безпеки в європейських країнах, ключовими є:

— *деполітизація, неможливість участі у політичному житті;*

- *громадянський (демократичний) контроль за діяльністю силових структур;*
- *виключна прерогатива держави у створенні озброєних угруповань;*
- *заборона зміни чинного законодавства у сфері національної безпеки в умовах надзвичайного та військового стану.*

Одною із складових стратегічних інтересів є підтримання миру на Європейському континенті, в зонах, що до нього прилягають зі Сходу та Півдня, у Середземноморському басейні і на Близькому Сході.

Важливим стратегічним інструментом є розвідка, до завдань якої входить збір, аналіз і оцінка інформації з метою вироблення рішень щодо запобігання загроз національній безпеці, у тому числі з врегулювання криз і конфліктів різного ступеня інтенсивності. Система французької розвідки покликана забезпечувати передачу інформації керівництву країни і надавати йому засоби інтерпретації отриманої інформації.

Франція також розглядає військові інструменти, як основу забезпечення політики безпеки, що знаходить підтвердження позиції відокремленості в питаннях національної оборони від НАТО та інших держав Європи. У геополітичній моделі Франції «Євроцентризм» визначається особливою важливістю стану безпеки в Європі та участі в Європейських справах, де Франція традиційно розглядає себе як регіонального лідера, стримуючи при цьому апетити США, Великобританії, Німеччини і в деяких випадках Росії [7].

Відміною особливістю керівництва забезпечення національної безпеки Франції є особлива роль президента республіки, що визначено конституцією 1958 р. Роль президента була закріплена в 1959 р. у вигляді створення так званого «президентського сектора», тобто виключних повноважень президента, до яких віднесені питання зовнішньої політики, дипломатії, оборони, відносин з членами Співдружності. Сфера безпеки знаходиться у компетенції Генерального секретаріату національної оборони, який підпорядкований прем'єр-міністру, відповідальному за міжвідомчу координацію питань оборони, функції якого аналогічні значенню Ради національної безпеки США [2, с. 47].

Отже, політична безпека держави досягається шляхом реалізації системи заходів, що закріплюють сталість конституційного ладу держави, дотримання демократичних процедур проведення виборів, реалізації та гарантії конституційних прав і свобод громадян, контролю діяльності органів держави громадянським суспільством. Важливе значення для забезпечення внутрішньої та зовнішньої політичної безпеки держави відіграють попередження та нейтралізація загроз. Нейтралізація загроз внутрішній політичній безпеці можлива за умови проведення низки заходів. ншин;

Література

1. European Security Strategy, Brussels, 12 December 2003 // www.diplo.de/diplo/en/Europa/Aussenpolitik/GASP/EU-Sicherheitsstrategie.html
2. Указ Президента України «Про стратегію національної безпеки України» від 12 лютого 2007 року №105/2007// <http://zakon.rada.gov.ua/2007>
3. Конституции государств Европейского Союза / Под общей редакцией Л.А. Окунькова. – М.: Издательская группа ИНФРА-М-НОРМА, 1997. – 498 с.
4. Моро-Дефарж Ф. М. Введение в геополитику [Текст] / Ф. М. Моро-Дефарж. – М.: КОНКОРД, 1996. – 148 с.

ДОВІДКА ПРО АВТОРА

Прізвище, ім'я та по батькові *Кравчук Ольга Юріївна*

Установа, посада викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, магістр державного управління

Назва ВНЗ Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова (НУК ім. адм. Макарова)

Поштова адреса автора 54058, м. Миколаїв, вул. Озерна 13, кв. 19

Телефон 063-354-97-96

E-mail kraffchuk@email.ua

Форма участі у конференції: взяти участь заочно